

บทที่ 4

บทสรุปและข้อ เสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง "การเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนาของ เยาวชนไทย" เริ่มต้นจากความสนใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มุ่ง เน้นการ เจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ และ ความเจริญทางวัตถุตามอย่างประเทศตะวันตก ทำให้ความ เชื่อทางพุทธศาสนาถูกสั่นคลอน ผลที่ตามมา ก็คือ ความเสื่อมด้านศีลธรรม ผู้ศึกษาจึงมีความต้องการที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมทั้ง เยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังที่สำคัญของชาติต่อไปในอนาคต ได้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของพุทธศาสนา โดยสนใจที่จะศึกษาว่าในปัจจุบันนี้ เยาวชนจะ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม/ประกอบกิจการทางพุทธศาสนา อย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดหรือมีอิทธิพลต่อการ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง พุทธศาสนา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาคาดว่าปัจจัยทางด้านประชากรของเยาวชนไทย ได้แก่ อายุ เพศ ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมคือ ขนาดของครัวเรือน ภาวะการมีงานทำ ระดับการศึกษา ภาคที่อยู่อาศัย น่าจะมีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อการ เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของ เยาวชน ไทย โดยใช้ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรควบคุมกิจกรรมทางพุทธศาสนา คือ การดื่กบาตร การ สวดมนต์ การถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรม เทศนา/ฟัง ปาฐกถาธรรม

หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้นำมาแจกแจงและพรรณนาเป็นคำร้อยละ และทดสอบค่าสถิติเพื่อคูนัยสำคัญระหว่างความสัมพันธ์ของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า

1. ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง เป็นประชากรอายุระหว่าง 15-24 ปี เป็นเพศชายจำนวน 7,310 คน และเพศหญิงจำนวน 8,269 คน แบ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้น (อายุ 15-19 ปี) จำนวน 8,117 คน วัยรุ่นตอนปลาย (อายุ 20-24 ปี) จำนวน 7,462 คน ขนาดของครัวเรือนที่เยาวชนอาศัยอยู่มากที่สุดคือ ครัวเรือนขนาดเล็ก (1-4 คน) จำนวนน้อยที่สุดคือ ครัวเรือนขนาดใหญ่ (7 คนขึ้นไป) และมาจากระดับการศึกษาประถมศึกษาและต่ำกว่าจำนวนมากที่สุดคือ 8,957 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 55.1 ระดับการศึกษาที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ มัธยมศึกษาตอนปลายและสูงกว่าคือ 3,215 คน หรือ

คิดเป็นร้อยละ 21.2 ส่วนภาวะการมีงานทำเป็นนักเรียนมากที่สุดคือ จำนวน 5,015 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.0 เป็นเยาวชนที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคือ จำนวน 4,483 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 28.8 และมาจากภาคใต้จำนวนน้อยที่สุดคือ 2,132 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 13.7

2. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนาพบว่า กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่เยาวชนเคยปฏิบัติหรือเข้าร่วมมากที่สุด ได้แก่ กิจกรรมการตักบาตร คือมีเยาวชนเคยเข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวน 9,091 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 58.4 ส่วนกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่เยาวชนเคยปฏิบัติหรือเคยเข้าร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ กิจกรรมการถือศีลแปดมีจำนวน 225 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.5

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม/ประกอบกิจทางพุทธศาสนา การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาโดยตารางไขว้มีข้อค้นพบโดยสรุปดังนี้ (ตารางที่ 18 และตารางที่ 19)

1) อายุของเยาวชน จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาพบว่า เยาวชนวัยรุ่นตอนปลายกับตอนต้นมีความแตกต่างกันในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา โดยวัยรุ่นตอนปลายมีการเข้าร่วมกิจกรรมการตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ในสัดส่วนที่สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น (ตารางที่ 18)

เมื่อนำเอาตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยเข้ามาพิจารณาด้วยพบว่า ในเขตชนบทนั้นอายุยังคงมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เยาวชนวัยรุ่นตอนปลายเข้าร่วมกิจกรรมการตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ในสัดส่วนที่สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้นและทิศทางเป็นไปตามสมมติฐาน (ตารางที่ 19)

2) เพศของเยาวชน จากความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาพบว่า เยาวชนเพศหญิงมีความแตกต่างในการประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชายอย่างเห็นได้ชัด เยาวชนเพศหญิงเข้าร่วมกิจกรรมการตักบาตร การสวดมนต์ การถือศีลห้า การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย

เมื่อนำตัวแปร เขตที่อยู่อาศัย เข้ามาพิจารณาพบว่า ทั้งใน เขตชนบทและ เขตเมือง เพศยังคงมีผลต่อการ เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทิศทาง เป็นไปตามสมมติฐาน

3) ขนาดของครัวเรือนที่เยาวชนอาศัยอยู่ ข้อค้นพบจากการศึกษา โดยเยาวชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กจะดักบาตร สวดมนต์ ถือนิเวศน์ ฝึกสมาธิภาวนา และฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ด้วยสัดส่วนที่สูงกว่า เยาวชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดกลางและขนาดใหญ่

เมื่อนำตัวแปร เขตที่อยู่อาศัย เข้ามาพิจารณาด้วยพบว่า ใน เขตชนบทและ เขตเมืองนั้น ขนาดของครัวเรือนที่เยาวชนอาศัยอยู่มีอิทธิพลต่อการ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นไปตามสมมติฐาน กล่าวคือ สัดส่วนของเยาวชนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กจะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ สูงสุด อาจจะเป็นเนื่องจากผู้ให้คำตอบสามารถที่จะรู้ข้อมูลของบุคคลในครอบครัวที่มีจำนวนน้อยได้ และถ้าขนาดของครัวเรือนที่มีจำนวนคนมากกว่าการให้คำตอบด้วยความไม่แน่ใจก็จะปฏิเสธคำตอบ

4) ระดับการศึกษา จากการศึกษาค้นพบว่าระดับการศึกษาของเยาวชนมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา กล่าวคือ เยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่า จะมีการเข้าร่วมการดักบาตร การสวดมนต์ การถือนิเวศน์ การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ด้วยสัดส่วนที่สูงกว่า เยาวชนที่อยู่ในระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า

เมื่อนำตัวแปร เขตที่อยู่อาศัย เข้ามา เป็นตัวแปรควบคุมต่อการดักบาตร การถือนิเวศน์ การถือนิเวศน์แปด การฝึกสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม คือเยาวชนที่อยู่ในระดับชั้นที่สูงกว่า เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วยสัดส่วนที่สูงกว่า เยาวชนที่อยู่ในระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์พบว่า มีระดับนัยสำคัญทางสถิติและทิศทาง เป็นไปตามสมมติฐาน

5) ภาวะการมีงานทำ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะการมีงานทำของเยาวชนกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นไปตามสมมติฐาน กล่าวคือ เยาวชนที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมจะดักบาตร ถือนิเวศน์ ถือนิเวศน์แปด และฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรมด้วยสัดส่วนที่สูงกว่า เยาวชนที่ยังเป็นนักเรียนและ เยาวชนที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ตามลำดับ

เมื่อควบคุมด้วยตัวแปร เขตที่อยู่อาศัยพบว่า ใน เขตชนบทจะมีลักษณะ เช่นเดียวกับข้อมูลของระดับประเทศ แต่ในเขตเมืองกลับพบว่า เยาวชนที่ยังเป็นนักเรียนจะดักบาตร สวดมนต์ ถือนิเวศน์ ฝึกสมาธิภาวนา และฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม ด้วยสัดส่วนที่สูงกว่า

เยาวชนที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม เมื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางไม่ตรงตามสมมติฐาน

6) ภาคที่อยู่อาศัยของเยาวชน จากการศึกษาข้อมูลระดับประเทศพบว่า เยาวชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีสัดส่วนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาใกล้เคียงกันและสูงกว่าเยาวชนที่อยู่อาศัยในภาคอื่นๆ กล่าวคือ เยาวชนที่อยู่ในภาคเหนือ ดัชนีการ สวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม จะมีสัดส่วนที่สูงที่สุด และเยาวชนที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเข้าร่วมกิจกรรมการถือศีลห้า การถือศีลแปด การฝึกสมาธิภาวนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาโดยนำตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยมาควบคุมพบว่า ในเขตเมืองเยาวชนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนที่สูงที่สุดในการสวดมนต์สูงสุด ถือศีลห้า ฝึกสมาธิภาวนา ส่วนในเขตชนบท ภาคเหนือประกอบกิจกรรมการดัดบาศร สวดมนต์ ฝึกสมาธิภาวนา ฟังพระธรรมเทศนา/ฟังปาฐกถาธรรม สูงกว่าในเขตชนบทภาคอื่นๆ ในขณะที่เยาวชนในเขตชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะถือศีลห้า ถือศีลแปด สูงกว่าเยาวชนในภาคอื่นๆ ความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกล่าวได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับสมมติฐาน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 แสดงตัวแปรอิสระทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย จำแนกตามกิจกรรม

ประเภทกิจกรรมทางพุทธศาสนา	ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชน					
	อายุ	เพศ	ขนาดของครัวเรือน	ภาวะการมีงานทำ	ระดับการศึกษา	ภาคที่อยู่อาศัย
1. การศึกษา	*	*	*	*	*	*
2. การสวดมนต์	*	*	*	*	*	*
3. การถือศีลห้า	*	*	*	*	*	*
4. การถือศีลแปด	0	0	0	0	*	*
5. การฝึกสมาธิภาวนา	*	*	*	*	*	*
6. การฟังพระธรรมเทศนา/ ฟังปาฐกถาธรรม	*	*	*	*	*	*

ศูนย์วิจัยสุขภาพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 แสดงตัวแปรอิสระทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชนไทย จำแนกตามกิจกรรมและเขตที่อยู่อาศัย

ประเภทกิจกรรมทางพุทธศาสนา	ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเยาวชน											
	อายุ		เพศ		ขนาดของครัวเรือน		ภาวะการมีงานทำ		ระดับการศึกษา		ภาคที่อยู่อาศัย	
	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท
1. การศึกษา	0	*	*	*	*	*	*	0	*	*	*	*
2. การสวดมนต์	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
3. การถือศีลห้า	0	*	0	*	*	*	0	*	*	*	*	*
4. การถือศีลแปด	0	0	0	0	*	0	0	*	0	0	0	*
5. การฝึกสมาธิภาวนา	*	*	0	0	*	*	*	*	*	*	*	*
6. การฟังพระธรรมเทศนา/ ฟังปาฐกถารวม	0	*	*	*	*	*	*	*	*	0	*	*

บทสรุปผลการศึกษาค้นคว้าให้ข้อมูลพื้นฐานที่แสดงถึงความสนใจและพฤติกรรมของเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาจากความเข้าใจและข้อสันนิษฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน

ถึงแม้ว่าข้อมูลเหล่านี้ มิใช่เป็นข้อมูลจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทโดยตรง แต่สามารถให้ภาพรวมของเยาวชนอายุ 15-24 ปี ทั่วประเทศได้ว่า ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในรอบ 1 ปีก่อนการสำรวจ มาก น้อย หรือไม่ได้เข้าร่วมเลย ในกิจกรรมใดบ้าง

ภาพรวมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา และเมื่อพิจารณาจำแนกตามปัจจัย เศรษฐกิจและสังคม

ผลการศึกษาค้นคว้านี้ได้พบว่า เยาวชนที่ได้รับการศึกษาระดับสูงในเขตเมือง ได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกสมาธิภาวนาในสัดส่วนที่สูง ผู้วิจัยเชื่อว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากหลักสูตรวิชาพุทธศาสนาบังคับให้มีการฝึกสมาธิภาวนาในชั้นเรียน อีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากโครงการส่งเสริมคุณธรรมของสถาบันการ

ศึกษาในระดับอุดมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่เน้นในเรื่องผลดีของการฝึกสมาธิภาวนาต่อการพัฒนาจิตใจ และเป็นผลดีต่อการเรียน

ถึงแม้ว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้มีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับการร่วมกิจกรรมประเภทอื่นๆ แต่คำถามนี้เป็นคำถามใหม่ที่เกิดขึ้นในการสำรวจครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ.2533 สอดคล้องกับหลักสูตรที่มีผลบังคับใช้ก่อนหน้านั้นไม่นาน ในด้านที่เกี่ยวกับเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการดักบาตรมีอัตราร้อยละสูงมาก ในขณะที่อัตราร้อยละของเยาวชนที่ถือศีลห้า และถือศีลแปดน้อยมาก ผู้วิจัยมีข้อสังเกตดังนี้

1. กิจกรรมการดักบาตร ดูเหมือนจะได้รับคำตอบที่ค่อนข้างชัดเจนมากกว่ากิจกรรมอื่น เพราะการเข้าร่วมกิจกรรมการดักบาตร มีขั้นตอนการเตรียมอาหาร อุปกรณ์ดักบาตร และมีการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นหมู่คณะ เป็นส่วนใหญ่

ในสภาพของชุมชนหลายแห่งในเขตชนบท การนำอาหารคาวหวานไปถวายพระภิกษุสามเณรที่วัด หรือไปประกอบอาหารถวายพระที่วัด อาจจะเป็นการประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่เยาวชนมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าการดักบาตร

สำหรับในเขตเมืองก็เช่นกัน หากมีคำถามถึงการทำบุญถวายสังฆทาน หรือการนำภัตตาหารไปถวายพระภิกษุสงฆ์ เนื่องในโอกาสต่างๆ รวมอยู่ด้วย จะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าว มีผลต่อสัดส่วนของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการดักบาตรที่จะเพิ่มขึ้นอย่างมาก

2. คำตอบเกี่ยวกับการถือศีลห้า และการถือศีลแปดนั้น ยังไม่ชัดเจน ในกรณีที่เยาวชนชายอายุต่ำกว่า 20 ปี ได้เข้าพิธีบรรพชาเป็นสามเณร (รักษาศีล 10) ในรอบปีที่ผ่านมา ผู้ตอบจะให้คำตอบว่า เยาวชนได้ถือศีลห้าและได้ถือศีลแปดในรอบปีที่ผ่านมาหรือไม่

ในทำนองเดียวกัน ถ้าหากเยาวชนชาย 20-24 ปี ได้เข้าพิธีบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในรอบปีที่ผ่านมา ในการรักษาศีล 227 ของพระภิกษุในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ตอบจะให้คำตอบว่า เยาวชนได้ถือศีลห้าและถือศีลแปดในรอบปีที่ผ่านมาหรือไม่

คำตอบที่คลาดเคลื่อนมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง ถ้าช่วงเวลาที่เยาวชนอยู่ในสมณเพศเป็นระยะเวลาสั้น เช่น การบวชหน้าไฟอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ การบวชภาคฤดูร้อนระหว่างโรงเรียนปิดภาค หรือเยาวชนผู้นั้นจากบ้านไปบวชที่อื่น ผู้ตอบอาจจะสมการเปลี่ยนสถานภาพชั่วคราวนี้ว่ามีผลต่อการถือศีลห้าและถือศีลแปด

ในด้านการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาและตัวแปรที่เป็นลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมนั้น ได้พบว่ามีความสัมพันธ์ตามสมมติฐานโดยมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นส่วนมาก แต่เนื่องจากไม่เคยมีการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเช่นนี้มาก่อน และความจำกัดของข้อมูลที่ไม่ได้ตามจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง จึงไม่สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบ งานวิจัยอื่น และไม่สามารถอธิบายเหตุผลสนับสนุนความสัมพันธ์ของตัวแปรได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยในอนาคต

1. สำหรับผู้สนใจจะทำวิจัยเพื่อประโยชน์ของการนำผลวิจัยไปใช้ในการวางแผนเพื่อตอบสนองเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้
 - 1.1 เนื่องจากข้อมูลที่น่ามาใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีข้อจำกัดหลายอย่าง เนื่องจากได้คำตอบซึ่งอาจจะไม่ได้มาจากเยาวชนโดยตรง ดังนั้นการศึกษานในอนาคตควรจะได้รับข้อมูลจากเยาวชนโดยตรงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด
 - 1.2 ข้อคำถามควรถามถึงเหตุผลที่เยาวชนเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนา ด้านต่างๆ เนื่องจากการศึกษาคั้งนี้ไม่มีข้อมูลในส่วนนี้
 - 1.3 กรณีเยาวชนเป็นเพศชาย ควรมีคำถามเรื่องบรรพชาอุปสมบทในรอบปีที่ผ่านมา เพราะจะช่วยให้คำตอบการเข้าร่วมกิจกรรมการถือศีลห้าและการถือศีลแปดไม่ เบี่ยงเบนไป
2. ควรมีการริเริ่มงานวิจัยเกี่ยวกับเยาวชนด้านความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติที่ถูกต้องทางพุทธศาสนาต่อไป
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรายงานการสำรวจของ "โครงการการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมและการใช้เวลาของประชากร" พ.ศ.2528 และ พ.ศ.2533 เพื่อดูระดับความเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางด้านพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ